

Datum: 18 maart 2024

1. Welkom en opening door de voorzitter

De voorzitter heet de leden welkom. De nieuwe leden, vertegenwoordigers van TNO en het ministerie van Economische Zaken en Klimaat, stellen zich voor.

2. Vaststelling agenda

De agenda wordt zonder wijzigingen vastgesteld.

3. Vaststelling verslag 27^e overleg gebruikersraad en actiepunten

Het verslag wordt vastgesteld.

4. Verslaglegging adviesraden

Toelichting van het onderwerp

Conform de Kaderwet ZBO is het CBS elke vijf jaar onderwerp van een externe evaluatie. Een van de aanbevelingen in de rapportage over de evaluatie van het CBS is gericht op het ministerie van EZK en luidt als volgt: "Haal als opdrachtgever van het CBS periodiek ervaringen op bij andere departementen, wissel ervaringen uit en deel kennis, en bespreek vraagstukken die daar om vragen in een breder gezelschap van directies die statistieken afnemen."

Het CBS heeft met het ministerie van gedachten gewisseld hoe aan deze aanbeveling praktisch invulling kan worden gegeven. Dit heeft geleid tot het volgende voorstel:

- Het verslag van de gebruikersraad wordt in het vervolg desgewenst geanonimiseerd en ter goedkeuring per mail voorgelegd aan de leden;
- Na verwerking van de opmerkingen van de leden, wordt het verslag ter informatie geagendeerd voor het directiebestuur CBS;
- Na het directiebestuur wordt het verslag via de website van het CBS openbaar gemaakt en wordt het ministerie van EZK daarvan in kennis gesteld.

Adviesvragen waren:

1. Kunnen de leden zich vinden in het openbaar beschikbaar stellen van het verslag?
2. Hoe staan de leden tegenover het al dan niet anonimiseren van het verslag?

Opmerkingen van de leden

1. De leden zijn akkoord met het openbaar beschikbaar stellen van het verslag.
2. De leden zien geen toegevoegde waarde in het vermelden van de namen van de leden in het verslag. Het noemen van de organisatie die de leden vertegenwoordigen is voldoende.
Bij de mate waarin een lid de organisatie vertegenwoordigt is een onderscheid

te maken tussen de institutionele leden en de leden vanuit de universiteit. De leden vanuit de universiteit dragen vooral bij vanuit hun eigen vakgebied en minder vanuit de organisatie die ze vertegenwoordigen. In het verslag zullen de belangrijkste overwegingen en conclusies worden opgenomen. Persoonlijke observaties zullen geen onderdeel vormen van het verslag.

5. DNB gebruikersonderzoek

Toelichting van het onderwerp

Doel van het onderzoek dat plaatsvond in de tweede helft van 2023 was te inventariseren in hoeverre afnemers en gebruikers van de macro-economische statistieken van DNB tevreden zijn over geleverde producten en dienstverlening en na te gaan in hoeverre de divisie Statistiek vooruitgang boekt in het nastreven van haar ambities.

De tevredenheid over de statistieken en alle aspecten van de dienstverlening is vooruitgegaan of gelijk gebleven. Daarbij bleken datakwaliteit en gebruiksvriendelijkheid de meest belangrijke aspecten. Er is ook een aantal verbeterpunten benoemd. Twee belangrijke punten waarop de divisie Statistiek van DNB nog vooruitgang wil boeken zijn:

- het aansluiten bij de (vernieuwings)behoeften van de gebruikers, met name op het terrein van de actualiteit van statistieken. DNB beoogt de wendbaarheid en flexibiliteit te vergroten via uitvoering van het meerjarenprogramma statistiek 2023-2025. Bijvoorbeeld door het publiceren van nieuwe statistieken op het gebied van duurzaamheid, betalingsverkeer, niet-bancaire intermediaat en kredietverlening.
- verbetering van de statistiekwebsite en van andere ontsluiting van statistiekdata. Een van de ambities is om in 2024 de data te ontsluiten via een publieke API.

Vragen aan de gebruikersraad:

- Zijn de uitkomsten van het gebruikersonderzoek voor jullie herkenbaar?
- Hebben jullie reflecties en/of vragen naar aanleiding van de uitkomsten van het gebruikersonderzoek?

Vragen en opmerkingen van de leden

- De raad geeft aan het beeld herkenbaar is, dat DNB wat betreft statistische output goed op weg is en vraagt zich af hoe dit bereikt kon worden

De gerealiseerde verbeteringen zijn gestart met het erkennen van het belang van de DNB-statistieken en de beschikbaarheid van middelen om de output te verbeteren. Vervolgens zijn op alle vlakken van de bedrijfsvoering scherpe doelen gesteld en is geformuleerd waar kwaliteitsslagen mogelijk zijn. Er is een OGSM voor de periode 2023-2025 beschikbaar waarin deze doelen zijn geformuleerd. Deze kan desgewenst toegestuurd worden. Met name op IT-gebied is in de afgelopen jaren veel vernieuwd. De samenwerking met het CBS was een katalysator in het proces. Er is in deze samenwerking veel van elkaar

geleerd.

- De raad vraagt zich af welke onderdelen lastig te realiseren zullen zijn en waar de raad behulpzaam mee kan zijn.

Er zit een spanningsveld tussen het voldoen aan de vraag naar meer gedetailleerde, granulaire data en het borgen van de kwaliteit van de statistieken. Feedback vanuit de gebruikers waar de aandacht op gericht moet worden is hierin erg belangrijk. Door een duidelijke feedback kunnen beter prioriteiten gesteld worden.

- Leden van De raad geven aan dat DNB ook tussentijds feedback kan vragen aan hun organisaties.

6. Jaarplan CBS 2025

Toelichting van het onderwerp

Het CBS is gestart met het opstellen van het jaarplan 2025. De focus voor 2024 lag op de volgende onderdelen:

1. Maatschappelijke opgaven centraal. Specifiek de drie maatschappelijke opgaven: armoede, klimaat en wonen.
2. Toegang tot data vergroten. Op het gebied van de microdata wordt er bijvoorbeeld gewerkt aan de gebruikersvriendelijkheid van de remote access voorzieningen voor onderzoekers en van het bedrijvenportal voor berichtgevers.
3. Behoud van hoge kwaliteit.

In 2025 zet het CBS onder meer de inspanningen rondom de drie maatschappelijke opgaven uit 2024 verder door en worden de volgende MJP-opgaven toegevoegd:

- demografische ontwikkeling (in combinatie met migratie en koppelingen met de arbeidsmarkt, wonen en zorg),
- globalisering en waardeketens (in relatie tot geo-politieke ontwikkelingen; afhankelijkheden van strategische goederen/grondstoffen en nationale netwerken) en
- digitalisering, kennis en economie (specifiek rondom AI: impact op de maatschappij, verdienvermogen en sociale effecten).

Het CBS heeft de volgende vragen voor het jaarplan 2025:

1. Wat is uw visie op de beoogde richting van het CBS in 2025?
2. Zijn er aangaande bovenstaande conclusies ontwikkelingen gaande of op komst waar het CBS in 2025 rekening mee moet houden?
3. Wat betreft de micro-data bevat het remote access portal minder data vanuit de economische statistieken dan vanuit de sociaal-economische statistieken en ligt ook het gebruik lager. Welke belangrijke informatie ontbreekt er nog en hoe kunnen we het gebruik ervan stimuleren?

Vragen en opmerkingen van de leden

- De raad vindt de gekozen thema's relevante onderwerpen. Aanvullend hierop mist de raad de volgende informatie:
 - Een belangrijk onderdeel in de informatievoorziening dat beter zou kunnen is de informatie over beroepen. Hoe verandert het werk van mensen door bijvoorbeeld digitalisering? De enquête beroepsbevolking lijkt hiervoor de enige bron en dit is slechts een steekproef. Dit zou verbeterd kunnen worden naar voorbeeld van de Scandinavische landen (RUG).
 - Een belangrijk aspect van de demografische ontwikkeling dat niet vergeten zou moeten worden is de vergrijzingscomponent (ING-Research)
 - Bij 'globalisering en waardeketens' is het vestigingsklimaat een onderwerp dat aandacht verdient (ING-Research) en is het van belang om de informatie te publiceren op bedrijfstakniveau (TNO, EZK, VNO/NCW) om de informatie bruikbaar te laten zijn.
 - De Geologische dienst Nederland neemt deel aan een internationaal samenwerkingsverband om materialenstromen te monitoren. Wellicht biedt dit aanknopingspunten voor invulling van het onderwerp waardeketens. Het onderwerp strategische autonomie valt binnen dit onderwerp. TNO zou graag klankborden op dit onderwerp.
 - De remote access omgeving zou economische datasets op sectoraal en bedrijfstakniveau moeten bevatten en qua thema's zou aangesloten kunnen worden bij de maatschappelijke opgaven. Het CPB geeft aan mee te willen denken over de invulling hiervan. VNO-NCW geeft aan het jammer te vinden geen gebruik te kunnen maken van de remote access faciliteiten, terwijl veel data afkomstig zijn van hun leden en de leden ook behoefte hebben aan informatie over hun branche.
- Er komen steeds meer 'Real time economische data' beschikbaar bijvoorbeeld uit private bronnen. Zijn er al concrete plannen op dit terrein? (EZK)
 - Op het gebied van private bronnen kijkt het CBS met name naar drie bronnen: mobiliteitsdata, energiedata van energieleveranciers en netbeheerders en betaaldata. Op de eerste twee terreinen wordt voortgang geboekt. Wat betreft betaaldata trekt het CBS nauw met DNB op.
- TNO en het CBS zijn in gesprek met EZK om een nationale AI monitor te maken.
- Het CPB vindt het belangrijk dat er informatie komt om het patroon van sparen en consumeren op macroniveau beter te begrijpen. Dit is bijvoorbeeld relevant voor het analyseren van armoedevraagstukken. Het zou daarom goed zijn als de frequentie van het budgetonderzoek (nu eens in de vijf jaar) verhoogd zou kunnen worden.
- DNB (Beleid) wil benadrukken dat het belangrijk is dat de informatie voor de nieuwe opgaven goed aansluit bij bestaande classificaties, data en indicatoren, zodat continuïteit van definities en tijdreeksen gewaarborgd blijft. Op die manier kan het een verrijking bieden van bestaande data en is het meer dan een aanvulling/alternatief.

- DNB vraag zich, als aanvullende gedachte/suggestie bij het onderwerp digitalisering, kennis en economie, af of het hierbij mogelijk is om aan te sluiten bij de Groeirekeningen. Effect zou zijn dat daar meer detaillering mogelijk wordt, bijvoorbeeld bij multifactorproductiviteit en de bijdragen van ICT-kapitaal.

7. Benchmark revisie Nationale Rekeningen en Betalingsbalans

Toelichting van het onderwerp

Het proces van de benchmarkrevisie van de Nationale Rekeningen (NR) en betalingsbalans is in 2019 gestart met diverse voorbereidingsprojecten, waaronder investeringen in een nieuwe techniek en een verder gestroomlijnd proces voor het maken van tijdreeksen. Inmiddels is de revisie over het verslagjaar 2021 voorlopig afgerond, inclusief die van de kwartalen. De raming van 2022, de eerste jaarraming na revisie, loopt en er is vanuit deze raming nog een feedback loop voorzien voor de definitieve afronding van verslagjaar 2021. Parallel wordt er gewerkt aan de tijdreeks terug tot de officiële Europese verplichtingen (in een aantal gevallen is dat 1995 en soms korter). Dit is conform de Europese richtlijnen en er is nauw contact met Eurostat en ECB over kwaliteitsverbeteringen in de revisie.

Nederland zal één van de eerste Europese landen zijn dat de resultaten van de revisie publiceert. De publicatie van de revisie NR en betalingsbalans voor het verslagjaar 2021 staat gepland op 23 mei. Een paar dagen voor het publicatiemoment zal er ook een stakeholderbijeenkomst georganiseerd worden. Op 24 juni zal de eerste reguliere publicatie van macro-economische cijfers na revisie plaatsvinden. Deze omvat de tweede raming van de bbp-groei en de arbeidsrekeningen van eerste kwartaal van 2024, de eerste raming van de sectorrekeningen, betalingsbalans en de overheidsfinanciën van het eerste kwartaal 2024, alsmede de definitieve jaarcijfers 2022 en de voorlopige jaarcijfers 2023 van de nationale rekeningen, betalingsbalans en de overheidsfinanciën. Op dezelfde dag worden ook de gereviseerde tijdreeksen gepubliceerd. In de periode voor de stakeholdermeeting is er nog wel een go/no go moment voorzien wat betreft publicatie van de gereviseerde tijdreeksen. Als (delen van) de tijdreeksen niet op 24 juni gepubliceerd worden zal hierover gecommuniceerd worden met de gebruikersraad.

De revisie is nog bezig, waardoor de resultaten nog kunnen veranderen. De belangrijkste wijzigingen met impact op het BBP/BNi zijn op dit moment te verwachten op de volgende onderwerpen:

Door verbetering van ramingsmethode:

- Illegale economie
- Energiebelasting (herclassificatie door nieuwe inzichten over de wijze van registratie)
- Ontslagvergoedingen (nieuw beschikbaar gekomen informatie uit de Polis)

vervangt oude ramingsmethodiek)

- Conceptuele aanpassing investeringen in software
- Woondiensten
- Verhuur onroerend goed als secundaire activiteit
- Financiële diensten (FISIM)

Door het beschikbaar komen van nieuwe data:

- Overige financiële diensten (NACE 66)
- Niet-financiële holdings (NACE 70.1)
- Eerste beschikbaarheid nieuwe Productiestatistieken NACE 85 (Education) en 90,91+93 (Arts, Entertainment and Recreation)

Daarnaast zullen er nog diverse kleinere bijstellingen zijn waarover gecommuniceerd zal worden tijdens de publicatie over de benchmarkrevisie.

Ook in de betalingsbalans zijn in deze revisie diverse nieuwe bronnen - waaronder beter dekkende directe waarneming van 'overige financiële instellingen' - en nieuwe methoden ingezet. Tevens wordt nu nauwer samengewerkt met de nationale rekeningen, wat leidt tot hogere kwaliteit en verbeterde consistentie, ook voor de tijdreeks. Hierbij wordt ook de breuk in de betalingsbalans tussen 2014 en 2015 weggewerkt. De tijdreeks wordt consistent teruggelegd tot 2003. De verwachting is dat het saldo lopende rekening over 2021 in deze revisie beperkt neerwaarts wordt bijgesteld, onder meer door een hoger saldo grensoverschrijdende beloningen. Het externe vermogen valt in 2021 lager uit, mede door een groter buitenlands bezit van Nederlandse niet-financiële bedrijven (intra-concern posities) en van Nederlandse beursgenoteerde aandelen en schuldpapieren.

Vragen en opmerkingen van de leden

- Heeft de herclassificatie van de energiebelasting effecten op de CPI?
 - Dit zal niet het geval zijn.
- Is er in deze revisie ook sprake van wijzigingen in de afbakening van bepaalde begrippen, of gaat het hier alleen om nieuwe bronnen en methoden?
 - Deze revisie bevat alleen nieuwe bronnen en methoden. Er zijn geen nieuwe Europese verordeningen met betrekking tot de richtlijnen voor het samenstellen van macro-economische statistieken in de EU. Dit zal weer het geval zijn in de revisie van 2029.
- Communicatie over de lange lijst met posten waarop bijstellingen plaatsvinden verdient nauwkeurige aandacht. Ten eerste zouden sommige gebruikte ESR-begrippen simpel uitgelegd moeten worden omdat weinig gebruikers aan de hand van deze begrippen een beeld zullen hebben wat er aan de hand is. Ten tweede zal de vraag naar hoe je de illegale economie kan inschatten waarschijnlijk gesteld worden.
 - De komende tijd wordt verder gewerkt aan de manier waarop de resultaten van de revisie uitgelegd gaan worden aan het grotere publiek. Dit zal gebeuren in de revisie publicatie, maar ook in begeleidende publicaties. Er zal parallel een artikel in 'De Nederlandse Economie' verschijnen waarin zo

transparant mogelijk gemaakt wordt hoe de illegale economie geraamd wordt. Tijdens de stakeholderbijeenkomst zal de gekozen aanpak voor communicatie getoetst worden en besproken worden hoe de accenten eventueel (ver)gelegd moeten worden.

- De raad complimenteert het CBS en DNB met de grote en ingewikkelde klus en vraagt zich af wat de keuzes zijn ten aanzien van publicatie op het go/no-go moment in het geval de cijfers niet op tijd klaar zijn? Kunnen er misschien delen van de resultaten van de revisie van de tijdreeksen gepubliceerd worden?
 - De consequenties van een no-go ten aanzien van publicatie hangen af van de feitelijke situatie: waar is de kwaliteit van de revisie nog onvoldoende. Omdat de tijdreeksen als geheel wordt herzien, is een variant waarin bijvoorbeeld de helft van de NR-tijdreeksen opgenomen is, niet mogelijk. Een optie kan nog wel zijn om een bepaald stelsel al dan niet te publiceren. Het CBS neemt deze suggestie mee in de afweging.
- DNB (Beleid) houdt graag contact over de revisie en blijft graag op de hoogte van de voortgang. Zoals bekend hecht DNB veel waarde aan de continuïteit van (lange) tijdreeksen. Het zou erg jammer zijn als bestaande reeksen worden afgekapt of niet meer terugkeren. Is daar al meer duidelijkheid over, welke informatie gaat na de herziening verdwijnen? Welke tijdreeksen zijn alleen nog vanaf een later jaartal beschikbaar?
 - De lengte van de tijdreeksen zal net als de vorige keer in overeenstemming zijn met de wettelijke Europese eisen (het zogenaamde ESA transmissieprogramma).
- De betalingsbalans wordt teruggelegd tot 2003 en niet tot 1995, zoals delen van de nationale rekeningen. Het CPB zou graag ook zien dat deze reeks teruggelegd werd tot 1995.
 - Het signaal dat er behoefte is aan een langere tijdreeks voor de betalingsbalans wordt gewaardeerd. Er is een verplichting om de betalingsbalans terug te leggen tot 2003. Om terug te leggen tot 1995 moet er een manier gevonden worden om een fundamentele breuk te repareren. Dit zou veel extra tijd kosten die er voor de revisiepublicatie van 2024 niet is.

8. Mededelingen

Het SNA (System of National Accounts), de BPM (Balance of Payments Manual) en de hieraan gerelateerde handboeken (bv government finance statistics) worden momenteel gereviseerd. Onlangs zijn aanbevelingen gedaan over welke onderdelen moeten worden herzien. Met uitzondering van marketinginvesteringen zijn alle aanbevelingen geaccepteerd en bevestigd in VN verband. Het proces van het schrijven van nieuwe handboeken is nu in volle gang.

Parallel is reeds de discussie gestart over hoe de herzieningen moeten worden vertaald naar Europese wetgeving. De invoering van deze nieuwe Europese richtlijnen in de macro-economische statistieken van alle EU landen staat gepland voor 2029. Tijdens

een latere gebruikersraad kan verder op de revisie van het SNA worden ingegaan. De raad neemt dit aanbod graag aan.

9. Rondvraag en sluiting

De eerste bijeenkomst van gebruikers van prijsstatistieken zal plaatsvinden op 9 april. Aanmeldingen zijn nog steeds mogelijk. De agenda voor de bijeenkomst zal binnenkort worden rondgestuurd naar alle leden van de Raad.

Actiepunten

#	Agenda-punt	Omschrijving	Actiepunthouder
1	GR21-3	Doorgeven namen vertegenwoordigers SZW of banken voor deelname gebruikersraad aan Erik Bieleveldt en Ria Okkerse	Allen
2	GR28-1	Verspreiden agenda gebruikersbijeenkomst prijsstatistieken	Directeur CBS-EOC
3	GR28-2	Tijdens de stakeholderbijeenkomst over de resultaten van de benchmarkrevisie zal de gekozen aanpak voor communicatie getoetst worden en besproken worden hoe de accenten eventueel (ver)gelegd moeten worden.	Directeur CBS-ENR
4	GR28-3	Agenderen revisie SNA, BPM en hieraan gerelateerde handboeken.	Secretaris GR-MES